

AB-AKDENİZ BÖLGESEL POLİTİKALARI VE TÜRKİYE’NİN UYUMU

Serpil KAHRAMAN*

ÖZ

Avrupa Birliği’nde bölgesel politika kavramı, bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi yönünde politikalar oluşturulmasını ifade eden ekonomik ve idari bir kavramdır. 1990’lı yılların başında birliğin dış politikalarında tam bir belirsizlik hakim olsa da ekonomik ve siyasi gelişmeler yeniden gözden geçirilme zorunluluğunu getirmiştir. Akdeniz havzasında yer alan ülkeler, Avrupa için birinci derecede stratejik öneme sahiptir. Birlik, bölge ülkelerine başta ekonomik ve finansal olmak üzere, politik ve kültürel anlamda da işbirliği yaklaşımının altını çizmiştir.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, bölgesel politika, dış politika.

ABSTRACT

The concept of Regional policies in European Union is an economic and managerial concept which implies composing policies in making up the interregional disparities. At the beginning of year 1990’s, even there was an exact uncertainty in the Union’s foreign policy, economic and political developments yield the necessity of revision.again..The countries that locates in the Mediterranean basin are primarily and strategically important The Union underlines the cooperation approach to the countries at first in economic and financial and also in political and cultural.

Key words: European Union, regional policies, foreign policy.

1. 1. AB’nin Bölgesel Politika Geliştirmesinin Nedenleri

AB dış politikaları, genelde ticaret ve kalkınma alanlarında yoğunlaşmakta ve üye kapsamında bulunmayan ülkelerin birlikle olan ilişkileri belirlenmektedir. Birlik terminolojisinde bölgesel politika her ne kadar ekonomik ve idari bir kavram olarak ifade edilse de gerek üye gerekse aday ülkelerde siyasi bir takım algı ve çatışmalara yol açtığı görülmektedir.

* İİBF İktisat Bölümü, Yaşar Üniversitesi, İzmir, serpil.kahraman@yasar.edu.tr

1974 Paris Zirvesi'nde bir bölgesel politika oluşturulması konusunda mutabakata varılmıştır. Bölgesel politika kapsamında yer alan ülkeler değerlendirildiğinde bu ülkelerde kişi başına GSYİH düzeylerinin AB'nin en az gelişmiş bölgesine güçlkle yaklaştığı görülmektedir. Bölgesel politika konusunda önemli bir nokta da kaynak aktarımı yoluyla gelişmişlik düzeylerinin arttırılarak, siyasi ve ekonomik istikrara katkıda bulunmaktır. Avrupa Komisyonu bu doğrultuda aktarmış olduğu mali kaynakların kullanımına ilişkin esaslara uyulmasının hassasiyetle üzerinde durmaktadır.

1.2. AB Bölgesel Politikaları

Avrupa Birliği'nin çok katmanlı sistemi içerisinde etkin bir iletişim ve karar alma süreci düzenlenmiştir. Komisyon müzakere sürecinde bölgesel politikalar planlanırken aynı zamanda üye devletler bölgesel ortaklar olarak diyaloga davet edilmektedir. Bu yaklaşım AB'de "yetki devri" ilkesine dayandırılmakta, yerel ve bölgesel düzeyde güçlü bir katılım olmadan bölgesel politikalar müzakere edilmemektedir. Yetki devrinin esası, yetkinin merkezileşmesi eğiliminin dengelenerek, halka mümkün olduğunda yakın kararlar alınmasıdır. Bölgesel politikaların belirlenmesinde üç ana hedef esas alınmıştır:

- Kalkınmakta geri kalmış bölgelerde yapısal uyum ve gelişmeyi desteklemek,
- Yapısal güçlüklerle karşılaşan ekonomik ve sosyal dönüşüm alanlarını desteklemek,
- Eğitim, öğretim, istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemek.

Avrupa Birliği bölgesel politikalarının yasal temelleri kurucu antlaşmalarda ve Amsterdam Anlaşması'nda belirtilen "Ekonomik ve Sosyal Dayanışma Protokolü"nde yer almaktadır. Avrupa düzeyinde doğrudan bölgeleri örgütleyen ve üye devletlerin her bölgesinden temsilcilerin oluşturduğu "Bölgeler ve Yerel Yetkililer Komitesi" (Committee of Regions and Local Authorities-CoR) kurulmuştur. Bununla birlikte komitenin bağlayıcılığı olmaması nedeniyle uygulamada bir yetkisi de bulunmamaktadır.¹

1.3. Bölgesel Politika Araçları

Avrupa Birliği'nde bölgesel ve yapısal politikalardan sorumluluk yalnızca bir kurumda toplanmamıştır. Mali kaynak ve sorumluluklar alt bölümlere eklemlenmeyi yansıtacak bir biçimde, Birlik Komisyonu içinde bölüşüme tabi tutulmuştur. Bölgesel Politika konusunda ana sorumluluk Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü'ne bağlı Bölgesel Politikadan sorumlu komisyon üyesine aittir.

Avrupa Birliği bütçesi yasal olarak her üye ülke GSYİH'sinin %1.27'si ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu bütçeden en büyük payı %50 oranla Ortak Tarım Politikası almaktadır. Bölgesel politikalar ise, üçte bir oranla birlik bütçesinden ikinci büyük payı alan politikalardır. Bu doğrultuda fon akışının, sektörün büyüklüğü ve bölgesel gelişmişlik farklarının derecesine bağlı olarak değişmekte olduğu görülmektedir. Bölgesel politika doğrultusunda mali destek Yapısal Fonlar, Uyum Fonu ve Avrupa Yatırım Bankası olmak üzere farklı bölgesel politika araçları tarafından yönlendirilmektedir. Yapısal Fonlar ile ilgili olarak dört grup insiyatif sahibidir:

- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF).

¹ Brasche, Ulrich : **Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu**, Edt.Hürrem Cansevdi, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2001, s. 8-28.

- Avrupa Sosyal Fonu (ESF).
- Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (FEOGA).
- Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG).²

Avrupa Sayıştayı ise, birlik tarafından sağlanan hibelerin kullanımının denetiminden sorumludur.

2. AB Akdeniz Bölgesi Çerçevesinde İlişkiler

Avrupa Birliği'nin ilk ve en önemli ticari ortaklarından olan Akdeniz Bölgesi ile ilişkileri, ikili anlaşmalar kapsamında 1960'lı yıllara uzanmaktadır. Akdeniz'in güney ve kuzey kıyısındaki ülkeler arasında artan dengesizlikler Avrupa'da yeni stratejilerin geliştirilmesine neden olmuştur. 1970'lerin ikinci yarısında "Global Akdeniz politikası" benimsenmiş, ABD politikalarına karşı rolün yeniden tanımlanarak çok taraflı bir Akdeniz politikası oluşturulması üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu zaman diliminde ortaya çıkan petrol krizi ve İsrail ile petrolü İsrail'e karşı bir koz olarak Arap devletleri arasında güçler dengesinin sağlanması mevcut politikaların oluşumunu hızlandıran önemli bir olay olmuştur. Global Akdeniz Politikası'nın sanayi mallarının serbest ticareti, bazı tarım ürünlerinde gümrük tarifelerinin indirilmesi ile teknik ve sanayi alanlarında işbirliğinin sağlanması olmak üzere üç temel yönü vardır.

1989 yılında Berlin duvarının yıkılmasına neden olan politik değişimler, Avrupa Birliği'nin stratejik ve jeopolitik önceliklerini yeniden gözden geçirerek, güneye doğru derinleşme sürecinin başlamasına neden oldu. 1990 yılında Avrupa Konseyi, 1992-1996 dönemini içerecek olan "Yenilenmiş Akdeniz Politikası" (YAP) doğrultusunda kararlar almıştır. YAP ile birliğin kendisine en yakın komşularını hedef alınarak, IV.Mali Protokoller, yatay finansal işbirliği, ticaret, insan hakları ve çevrenin korunması konularını içeren temel prensipler belirlenmiştir.³

Akdeniz ülkeleriyle ortaklık fikri Avrupa Komisyonu tarafından 1995 Cannes toplantısında sunulan "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Önergesi"nin kabul edilmesiyle benimsendi. Avrupa Akdeniz mali işbirliği kapsamında 1995-1999 yılları arasında komisyon bütçesinden 4.6 milyon Euro ayrılmıştır.⁴

² A.e., s. 32-44.

³ Savaş Biçer, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Barselona Süreci", **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Edt. Beril Dedeoğlu, İstanbul, Boyut Yayınları, 2003, s. 401-405.

⁴ AB Haber, "Mali İşbirliğine Bakış 1964-2006", (Çevrimiçi)
http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00054.asp, 02.Mayıs.2006.

2.1. Barselona Süreci

Avrupa Birliği'nin kendi üyesi olmayan Akdeniz ülkeleri ile ilişkileri daha çok işbirliği anlaşmaları ile yoğunlaşmaktadır.⁵ AB ve Akdeniz ülkeleri kapsamında bulunan 12 ülke; Cezayir, Kıbrıs, Mısır, Malta, İsrail, Ürdün, Lübnan, Fas, Filistin, Suriye, Tunus ve Türkiye dışişleri bakanlarının bir araya gelerek bölgenin iktisadi ve mali işbirliği, refah, barış ve güvenliğine yönelik hususları içeren “Barselona Bildirgesi”ni kabul ettiler.⁶ 1995 Barselona Bildirgesi ile kurulan AB-Akdeniz ortaklığı, birliğin Akdeniz Havzasındaki bölgesel bütünleşme politikasının bir uzantısıdır. Avrupa Konseyi tarafından 15-16.Mart.2002 tarihlerinde birliğin ekonomik sosyal ve çevre ilişkilerini değerlendirmek üzere Barselona’da zirve düzenlendi. Özellikle finans ve enerji piyasalarının serbestleştirilmesi, istihdamın artırılması konularının ele alındığı zirvenin en önemli özelliği, ilk kez aday ülkelerin de çağrılarak derinleşme sürecine ivme kazandırılmasıdır.

Barselona Zirvesinde Akdeniz bölgesinin önemi üzerinde durularak, Avrupa Yatırım Bankası içinde güçlendirilmiş bir Avrupa-Akdeniz yatırım mekanizmasının oluşturulması ve bu anlamda bölgede bir ofis açılması yönünde kararlar alınmıştır.⁷ Bu çerçevede Barselona Bildirgesi gerçekleştirilecek serbest ticaret bölgesi sayesinde ortak bir refah alanı yaratmak, istikrar barış ve kültürel alış verişin sağlanması esasları üzerine kurulmuştur. Bu hedeflere ulaşmak üzere ikili ortaklık anlaşmaları ve bölgesel diyalogların geliştirilmesi ön görülmüştür. Bu doğrultuda Tunus, İsrail, Fas ve Filistin yönetimleri ile ortaklık anlaşmaları imzalanmıştır. Bildirge kapsamında bulunan tarım, çevre, turizm, enformasyon, sanayi, bilim ve teknoloji, sağlık ile terörizm, uyuşturucu madde ile mücadele gibi alanlarda işbirliği sağlanması amaçlanmaktadır.⁸ Barselona’da Avrupa ekonomilerinin birleştirilmesi konusunda da önemli kararlar alınmıştır. Barselona Konferansı’ndan sonra taraflar arasında işbirliğinin takibi için “Barselona Komitesi” adı altında bir kurul oluşturulmuştur. Komite tarafından serbest ticaretin geliştirilmesi, enerji, ulaştırma, balıkçılık, eğitim, bilim, çevre, KOBİlerin

⁵ Derya Bertran Roca, **Avrupa Birliği'nin Akdeniz Bölgesi Politikası**, Edt.Oya Uçar, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:1996-30/AB 7, 1996, s.1.

⁶ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, “AB Türkiye İlişkileri: Türkiye Akdeniz Ortaklığı”, (Çevrimiçi) <http://www.deltur.cec.eu.int/i-ortak.html> , 02.Mayıs.2006.

⁷ EU Turkey Avrupa Birliği İletişim Platformu, (Çevrimiçi) <http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp> , 05.Mayıs.2006.

⁸ Türkiye Temsilciliği, “Barselona Bildirgesi”, Avrupa Komisyonu (Çevrimiçi) <http://www.deltur.cec.eu.int/i-barselona.html> , 02.Mayıs.2006.

geliştirilmesi gibi bir çok alanda programlar hazırlanmıştır. Bu programlardan bazıları şöyle belirtilebilir:

- Medtecno: AB-Akdeniz ülkelerinde teknolojik işbirliğinin geliştirilmesi ve uygulanması amacıyla 1996 yılında başlamıştır.
- Ecos-Overture: 1996 yılında AB-Akdeniz ülkeleri arasında bölgesel kalkınma ve yerel yönetimlerin işbirliğinin sağlanması amacıyla kurulmuştur.
- Medmigration: 1994 yılında başlayan program kapsamında iki taraflı

göçlerle ilgili çalışılarak, göç bölgelerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır.

- Med-Invest: Akdeniz ülkelerinde küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi amacıyla 1992 yılında başlamıştır.
- Med-Campus: Yüksek öğretim kurumları arasında işbirliğinin sağlanması amacıyla 1992 yılında başlayan bir programdır.
- Med-Urbs: Akdeniz ülkelerinde kentlerin yönetimi ile teknik ve alt yapı

eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmaktadır.⁹

2.2. Akdeniz Bölgelerine Mali Destek

Mali yardımlar ve destekler Avrupa Birliği Akdeniz ilişkilerinin en önemli enstrümanlarından biri olarak görülmektedir. Söz konusu yardımlar OECD kapsamında dış yardımlar statüsünde ele alınmaktadır. Mali yardımlar çerçevesinde İsrail gelişmişlik düzeyiyle yardımlardan en az pay alan ülke olurken, Tunus diğer Akdeniz ülkelerinin ortalama olarak aldığı yardımdan yaklaşık üç kat fazla yardım sağlamıştır.¹⁰

2.2.1. MEDA Programı

MEDA Programı Avrupa Akdeniz İşbirliği uygulamasının temel mali yardım mekanizmasıdır. MEDA, işbirliği faaliyetlerinin tek mali aracı olup ekonomik geçiş süreci, ekonomik ve sosyal kalkınma, bölgesel ve sınır işbirliği olmak üzere üç alanda destekleri içermektedir.¹¹ Programlar; ulusal ve bölgesel olmak üzere iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. AB'de Akdeniz politikasının kabul edilmesiyle belirtilen Akdeniz ülkelerine ortaklığın mali aracı olan MEDA (Mediterranean Economic Development Area) programı kapsamında desteklenen projelere 5.35 milyar Euro kaynak ayrılmıştır. Söz konusu tutarın

⁹ Haydar Çakmak, **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**, Ankara, Platin Yayınları, 2005., s. 69-70.

¹⁰ Isabelle Bensidoun; Agnes Chevallier, **Avrupa Birliği-Akdeniz Bölgesi İlişkileri ve Sebest Ticaret Alanı Oluşumu**, Çev.Targan Ünal, İstanbul, İstanbul Ticaret Oranı Yayın No:1997-55, 1997, s. 12.

¹¹ Nicholas Moussis, **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Çev.Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004., s. 558.

4.685 milyar Euro'luk kısmı MEDA I programı, kalan %15'lik tutar ise MEDA II programı çerçevesinde kullanılması ön görülmüştür. Gelişmişlik düzeyi dolayısıyla İsrail ve mevcut dönemde adaylık sürecinde yer alan Malta ve Yunanistan, ağırlıklı olarak ikili projeleri kapsayan MEDA I programı dışında bırakılmıştır.¹² Türkiye'ye ise katılım öncesi stratejiyi güçlendirmeye yönelik mali yardım sağlanması öngörülmüştür.

2.2.1.1. 1995-1999 MEDA I Programı

MEDA projelerinin uygulanması ile ilgili genel şartları belirleyen Avrupa Komisyonu-Türkiye Çerçeve Anlaşması'nın, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, ancak Haziran 2000 tarihinde onaylanmış olması nedeniyle, projelerin uygulanmaya başlanmasında gecikme yaşanmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun Ekim 1999'da aldığı kararla, Türkiye'ye ayrılan bütün mali kaynakların sivil toplum alanına yoğunlaştırılmasının önerilmesi proje seçim şansını kısıtlamıştır.¹³

MEDA kapsamında ekonomik reform ve yapısal uyumu gerçekleştirmek üzere 55 proje için 376 milyon Euro hibe olarak ayrılmıştır. Birinci grup projelerle 2010 yılına kadar Avrupa Akdeniz bölgesinde kurulması planlanan serbest ticaret bölgesi hedefine uygun makro ekonomik politikaların belirlenmesi ve özel sektörün desteklenerek başta KOBİler olmak üzere firmalara mali ve teknik yardımla bulunularak rekabetin gelişimine katkıda bulunulması hedeflenmektedir. Ayrıca Türkiye'de mesleki eğitime destek olarak da 51 milyon Euro ayrılmıştır. Sosyo-ekonomik gelişimi güçlendirme projeleri olarak belirlenen ikinci grup projelerle de Akdeniz ortaklarının özellikleri göz önünde bulundurularak, eğitim, sağlık ve sosyal programları içermektedir.

Türkiye'de; destekleme projeleriyle sağlık, çevre, tüketici haklarının korunması hedeflenmektedir. Ayrıca Türkiye Avrupa Akdeniz Kültürel Mirası programı, Kısa ve Orta Vadeli Öncelikli Çevre Eylem Programı ile Avrupa-Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Programı kapsamında yer almaktadır. MEDA kapsamında finanse edilen üçüncü ve son grup projeler, Akdeniz ülkelerinde demokratikleşme ve sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik projelerdir. Türkiye'de bu projelerin en önemli örnekleri; Demokratik Kural ve Hakların Teşviki için Sivil Eğitim konulu proje ile insan hakları konusunda bilginin artırılmasını

¹² Euromesco, The MRDA (Measures d'accompagnement Programme, (Çevrimiçi) http://www.euromesco.net/euromesco/publi_artigo.asp?cod_artigo=67969, 21.Mayıs.2006.

¹³ AB Haber, "Mali İşbirliğine Bakış 1964-2006", AB Haber, (Çevrimiçi) http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00054.asp, 05.Mayıs.2006.

hedefleyen proje ile devletin şeffaflığını hedefleyen Türkiye’de Devlet Reformu Programı’dır.

14

2.2.1.2. 2000-2006 MEDA II Programı

Fonun ağır işleyen yapısı nedeniyle, öngörülen süre sonunda yardımların bütünüyle yerine getirilememesi nedeniyle 2000-2006 dönemi için farklı bir yapılanmayla MEDA II oluşturulmuştur.¹⁵ Program çerçevesinde yardımların % 15’lik kısmı 2000-2006 dönemi için ayrılmıştır. Mali yardımlar katılım öncesi stratejiyi güçlendirmek amaçlanmaktadır. MEDA I’de Akdeniz bölgesi kapsamında yer alan ülkelerin birbirinden bağımsız projelerine katkı sağlanırken, MEDA II’de ise daha çok bölgesel ilişkilerin geliştirilmesi doğrultusunda kaynak tahsisi esas alınmıştır.¹⁶

Ülkemiz 2002 yılından önce MEDA projeleri çerçevesinde mali yardım almaktaydı. Ancak bugün adaylık sürecimizle birlikte MEDA kapsamı dışında yer almaktayız. Bununla birlikte 1996-2001 yılları arasında finansman desteği anlaşmalarla taahhüt edilen projelerin uygulanması devam etmektedir. 2004 yılı öncesi MEDA ve Katılım Öncesi Mali Yardım Programları kapsamında toplam 117 proje için yaklaşık 1 milyar 21 milyon Euro tutarında kaynak tahsis edilmiştir.¹⁷ Türkiye’ye ayrılan yardımlarla katılım hazırlıklarının desteklenmesi hedeflenmektedir.

2.2.2. Avrupa Yatırım Bankası Kredileri

Alt yapı projelerinde kullanılan kredilere ortak finansman ve düşük faizli kredi uygulanması gibi faaliyetlerde bulunarak, bölgesel gelişmede önemli rol oynayan kurumlardan biridir. Avrupa Yatırım Bankası, Akdeniz bölgesi kapsamında yer alan ülkelerde çeşitli alanlarda uygulanan projelere verdiği uzun vadeli kredilerle desteklemektedir. Akdeniz politikası çerçevesinde Türkiye’ye sağladığı kredi tutarı 544.5 milyon Eurodur. Bu tutar Avrupa-Akdeniz Ortaklığı MEDA I Programı kapsamında verilen kredileri de kapsamaktadır.

¹⁴ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, “AB Mali İşbirliği: İkili Projeler”, (Çevrimiçi) <http://www.deltur.cec.eu.int/mali-ikili-hibeler-1.html>, 02.Mayıs.2006.

¹⁵ Biçer, a.g.e., s. 407.

¹⁶ Euromed Special Feature, “From MEDA I To MEDAII: What’s New?”, Issue No:21, 3.May.2001, (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/publication/special_feature21_en.pdf, 21.Mayıs.2006.

¹⁷ Eu Turkey Avrupa Birliği İletişim Platformu, a.e.

Türkiye’de özellikle çevre, altyapı, enerji ve telekomünikasyon alanlarındaki projelere kredi sağlamaktadır.

Avrupa Yatırım Bankası'nın kredi sağladığı projelerden bazıları Avrupa Birliği'nden de faiz sübvansiyonu sağlamak yoluyla desteklenmektedir. Örneğin, Tarsus'un atık su sisteminin rehabilitasyonu projesine AYB 38 milyon Euro kredi verirken, birlik de projeye 9.5 milyon Euro'luk faiz sübvansiyonu ile katkıda bulunmuştur. AYB, ayrıca Türkiye'de yer alan ticari bankalara global krediler vermek yoluyla KOBİ'leri de desteklemektedir.¹⁸

2.3. Akdeniz'in Tepkisi

Avrupa Birliği ve Akdeniz arasındaki işbirliğinin taraflar açısından farklı nedenleri bulunmaktadır. AB için bölgenin stratejik önemi doğrultusunda güvenlik politikası, geniş tabanlı siyasi nedenler ve Arap bölgesinden petrol tedariki gibi nedenler öne çıkmaktadır. NATO'nun güney sınırını oluşturan Akdeniz, Batı Avrupa'nın ham petrol ve diğer ham maddeleri ticari bir yol olarak önem taşısa da ticari faktörler ikinci planda kalmaktadır. Buna karşın Akdeniz bölgesi için ticari çıkar ön planda, dış ilişkiler ve güvenlik meselesi daha kısıtlı rol oynamaktadır.¹⁹

Akdeniz ülkeleri için serbest ticaret bölgesi kavramı uluslar arası platformda yalnız kalmamak adına geri çevrilemeyecek bir entegrasyon modeli olmuştur. Birliğin genişlemesi, çok taraflı liberalizasyonlar rekabet koşullarını değiştirerek ikili anlaşmaları hafifletmektedir. Bölge ülkeleri günümüzde Asya ülkelerinin büyüme hızı ve Avrupa ile artan ekonomik ilişkileri nedeniyle yatırımların ve ticaretin yön değiştirmesinden endişe duyulmaktadır. Ancak bölgesel işbirliğinin ilerlemesi sayesinde Akdeniz ülkeleri avantajlı konumlarını sürdürebileceği öngörülmektedir.

3. Türkiye’de AB Akdeniz Bölgesel Politikalarına Uyum

Türkiye, yalnızca bölge üzerinde hakimiyetini korumak isteyen ABD olduğu kadar, ABD karşısında tek başına bir güç dengesi olarak var olmak isteyen Avrupa Birliği için de önem teşkil etmektedir.²⁰ AB ve Türkiye arasında bölge ve bölgesel politikalara yönelik anlayış ve resmi yaklaşımlarda farklılık söz konusudur. Türkiye’de merkezîyetçi devlet

¹⁸ AB Haber, a.e.

¹⁹ Bertran Roca, a.g.e., s. 4

²⁰ Ertuğrul Acartürk, Hakan Arslaner, “Maastricht Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği’nde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye”, **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Edt. Oğuz Kaymakçı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s. 315.

yapısı, planlara yerel düzeyde yeterince katılımın sağlanamaması ve kaynak tahsisinde etkinsizliğe neden olmaktadır.²¹

AB ile Türkiye arasında ciddi bölgesel dengesizlikler bulunmaktadır. Türkiye’de 1970’li yıllardan itibaren bölgesel politikalar uygulanmakla birlikte, kayda değer sonuçlar elde edilememiştir. Ekonomik kriterlerin sağlanabilmesi ve yerli işletmelerin rekabetçi baskılara direnebilecek yapıya kavuşabilmeleri gerekli ekonomik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Türkiye’ye verilecek mali yardımların bölgesel politika ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalacağı tahmin edilmektedir. Bu anlamda eş güdümlü çabalarla ve rasyonel kaynak transferiyle olumlu sonuç alınması mümkün olabilecektir. Bölgesel farklılıkların giderilmesi yönünde ayrılan fonların diğer topluluk politikalarına uyum kapsamında da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mart.2001’de AB Komisyonu tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi’nde Türkiye’nin bölgesel politikalara uyumu konusunda, orta ve kısa vadeli atması gereken adımlar belirtilmiştir. Kısa vadede topluluk kurallarıyla uyumlu bölgesel sınıflandırma sistemi kurularak bölgesel politika oluşturulması ve projelerin belirlenmesi; orta vadede ise bölgesel farklılıklarının giderilmesine yönelik olarak çok yıllık bütçe prosedürü ve değerlendirilmesine ilişkin bir ulusal politikanın belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye-AB ilişkilerinin mali boyutu 1980 sonrasında yalnızca Akdeniz Bölgesel politikaları çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Akdeniz Bölgesel Politikaları kapsamında belirlenen hedeflerin odak noktası 2010 yılı sonuna kadar sanayi mallarına yönelik Avrupa-Akdeniz serbest ticaret bölgesinin oluşturulmasıdır. Bölgesel politikalar şüphesiz mali yönü ağır basan bir yapılanmayı gerekli kılmaktadır. AB bölgesel gelişmişlik farklılıklarına ilişkin tespitlerini ilgili raporlarında belirtmiş, Katılım Ortaklığı Belgesi’nde ise beklentilerine yer vermiştir. Söz konusu raporlara göre Türkiye, aday ülkeler içinde gelişmişlik farklılıkları en fazla olan ülkedir.

Aday ülkelerde birlik kapsamında düşünülerek, refah düzeyinin arttırılması ve ekonomik bütünleşme süreci çerçevesinde gelişmişlik düzeylerinde yakınlaşma sağlanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, Akdeniz Bölgesel Politikaları kapsamında ayrılan fonların

²¹ Ulrich: a.g.e., s. 10.

kullanım alanlarının belirlenmesinde, birliğin temel ilke ve önceliklerinin esas teşkil ettiği unutulmamalıdır. Türkiye için ön görülen mali yardım, dayandığı ön koşullar nedeniyle, öngörülen yapısal değişimleri finanse etmekte yetersiz olmakla birlikte daha çok yabancı yatırımların yönünü etkilediği görülmektedir. AB-Türkiye ilişkilerinin, adaylık sürecinde yükümlülüklerini yerine getirmekteki kararlılığının yanında, mali işbirliği ve AB'nin bölgesel politikalarıyla da direkt olarak bağlantılı olduğu göz ardı edilmemelidir.

AB'nin son dönemde bölgesel politika yaklaşımları dikkate alındığında özellikle güçlü ekonomiye sahip üyelerinin direnişi nedeniyle, aday ülkelerin bölgesel dengesizlikleri gidermede yeterli mali kaynak sağlayamayacakları görülmektedir. AB'nin ilerleme raporları değerlendirildiğinde Türkiye'nin makro ekonomik düzeyde ve sosyal politika reformlarıyla desteklenen, bölgesel dengesizliklerin çözümüne yönelik ciddi adımlar atması ve etkin denetlenen bir yapı içerisinde bölgesel politika projelerini hayata geçirmesi gerekmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Acartürk, Ertuğrul; Arslaner, Hakan : “Maastricht Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği’nde Ekonomik ve Parasal Birlik ve Türkiye”, **Avrupa Birliği Üzerine Notlar**, Edt. Oğuz Kaymakçı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005, s. 289-324.
- Bensidoun, Isabelle; Chevallier Agnes : **Avrupa Birliği-Akdeniz Bölgesi İlişkileri ve Sebest Ticaret Alanı Oluşumu**, Çev.Targan Ünal, İstanbul, İstanbul Ticaret Oranı Yayın No:1997-55, 1997.
- Bertran Roca, Derya : **Avrupa Birliği’nin Akdeniz Bölgesi Politikası**, Edt.Oya Uçar, İstanbul, İstanbul Ticaret odası Yayın No:1996-30/AB 7, 1996.
- Biçer, Savaş : “Avrupa Birliği’nin Akdeniz Politikası ve Barselona Süreci”, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Edt. Beril Dedeoğlu, İstanbul, Boyut Yayınları, 2003, s. 397-417.
- Brasche, Ulrich : **Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası ve Türkiye’nin Uyumu**, Edt.Hürrem Cansevdi, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, 2001.
- Bulaç, Ali : **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Edt.Ömer S.Çetin, İstanbul, Eylül Yayınları, 2001.
- Çakmak, Haydar : **Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri**, Ankara, Platin Yayınları, 2005.
- Erçin, Erhan : **Avrupa Birliği Genişleme Süreci ve Türkiye**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı No:170, 2002.
- Flippos, Pierros; Meunier, Jacob; Abrams, Stan : **Bridges and Barriers: The European Union’s Mediterranean Policy 1961-1968**, Vermont, Ashgate Publishing Ltd., 1999.
- Moussis, Nicholas : **Avrupa Birliği Politikalarına Giriş Rehberi**, Çev.Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR:

AB Haber :“Mali İşbirliğine Bakış 1964-2006”, AB Haber, (Çevrimiçi)
http://www.abhaber.com/belgeler/blg_00054.asp, 05.Mayıs.2006.

Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği : “AB Türkiye İlişkileri: Türkiye Akdeniz Ortaklığı”, (Çevrimiçi) <http://www.deltur.cec.eu.int/i-ortak.html> , 02.Mayıs.2006.

Euromed Special Feature : “From MEDA I To MEDAII: What’s New?”, Issue No:21,
3.May.2001, (Çevrimiçi)
http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/publication/special_feature21_en.pdf, 21.Mayıs.2006.

Euromesco :The MEDA (Mesures d'accompagnement) Programme (Çevrimiçi)
http://www.euromesco.net/euromesco/publi_artigo.asp?cod_artigo=67969,
21.Mayıs.2006.

European Commission : “The EU's Mediterranean & Middle East Policy”,
(Çevrimiçi)http://ec.europa.eu/comm/external_relations/mepp/news/index.htm,
21.Mayıs.2006.

EU Turkey Avrupa Birliği İletişim Platformu : (Çevrimiçi)
<http://www.euturkey.org.tr/abportal/defaultcontent.asp>, 05.Mayıs.2006.